

טקיות א הפרספקטיבה ההיסטורית

מלאך

לאחר 1949, סבלה החברה הערבית במדינת ישראל מן הטראומה של התבוסה, אך היתה כאן טראומה נוספת -- הטראומה של הפיכה למיעוט, של העובדה שהערבים שהיו עד אז רוב גדול בארץ התעוררו יום אחד ומצאו את עצמם מהווים מיעוט בתוך מדינה שבה הרוב הוא בן לאום אחר. להיות מיעוט זה לעולם אינו סטטוס נכסף אבל במקרה של ערבי הארץ, שהם ברובם בני החברה המוסלמית, היה דבר זה קשה שבינתיים. על פי מושגי היסוד של החברה המוסלמית המציאות שנוצרה בישראל נוגדת את כל סדרי העולם.

המוסלם שתדמיתו-העצמית ותפיסתו בנויים במידה רבה מאד על כך שהאסלאם הוא הבטיח לקהילה הפוליטית והוא הנותן את הזהות לקהילה הפוליטית, אין לו דרך להסביר מצב שבו הוא מוצא עצמו מוגדר כמשתייך למיעוט. אין פלא שאחד הדברים שערכי הארץ דחו בחריפות הרבה ביותר היה עצם השימוש של מוסדות המוסלמים במושג "מיעוטים" -- להפתעתם של לא-מעט יהודים שלא הבינו מה בעצם הפגם במונח המביע מציאות אובייקטיבית.

למעלה מזאת, התפתחו גם כמה תופעות של ניכור בין ערבי ישראל לבין החברה הערבית בכללותה. לא היו אלה תופעות של ניתוק או איבה אבל הסימנים של ניכור נתגלו כבר בבירור עובדה היא שערכי ישראל לא נתקבלו, בדרך כלל, בסכר פנים יפות על ידי חלקים אחרים של החברה הערבית. התייחסו אליהם ככינויי גנאי ("יהודי הערבים") נהגו בהם בחשדנות ועד עצם היום הזה לא נותנים למוסלמים שבהם רשות לעלות לחג'.

בקרב ערבי ישראל התפתחה גם מעין אידיאולוגיה של מילוי חובה לאומית על ידי עצם עמדתם הפסיבית. בשירה הפוליטית של ערבי ישראל, שהיא אולי הביטוי החריף ביותר של ההתנגדות למדינה, נמצא לא פעם המוטיב של היצמדות לקרקע בכל המסיבות כדי לקיים את המשכיות היישוב הערבי. הרעיון מופיע למשל, בשיר ידוע שכתב סלים יוסף ג'ובראן ב-1966 תחת הכותרת "עימדו כאן אל תניחו את הארץ לבדה".

היתה גם התקדמות ניכרת מאד של החברה הערבית עצמה, התקדמות שביטוייה הכולטים לעין היו, כמוכר, בתחום הכלכלי. חלה התפתחות עצומה בתחום החקלאי: גידול שטחי השליחין, מיכון החקלאות, גיוון הגידולים החקלאיים, שיפור שיטות עיבוד, מודרניזציה של שיטות המימון והאשראי וכך הלאה. נפתחו והתרחבו תחומי תעסוקה חדשים שהזרימו כספים לסקטור הערבי. כל אלה התבטאו בעלייה ניכרת של הצריכה לגולגולת בקרב הסקטור הזה.

השאלה שנשאלת לעתים קרובות היא האם היו ערבי הארץ משתלבים בצורה מעמיקה עוד יותר, ומתקרבים למצב של אינטגרציה ממשית, לו היתה פתיחות גדולה יותר לכך בתוך החברה הישראלית: לו היתה נכונות מצד משרדי הממשלה להעסיק משכילים ערבים, לו היה אפשרות לערבים לגור בערים היהודיות, לו שילבו הערבים בשירות לאומי למדינה וכדומה.